

LUNDS
UNIVERSITET

Dryckesbägare i symposiescener

*En studie av förekomsten av olika sorters bägare på avbildningar av
dryckesfester gjorda på keramik under arkaisk och klassisk tid.*

Rasmus Friberg

Institutionen för arkeologi och antikens historia
Lunds Universitet
C-uppsats i AKS
Handledare: Dominic Ingemark
Vt 2012

Abstract

This essay is about drinking cups in the symposium setting on painted ceramic. The goal of this essay is to study different kinds of cups and how they were used. I found two main kinds of cups kylix and skyphoi. The kylix was more represented than the skyphoi. I also found that kottabos was one of the most represented motives. And I also focus on the difference of black and red figure vases. The method I used was that I study pictures of ceramic found on different museums around the world. Those pictures are found on two sites Beazley Archive and Corpus Vasorum Antiquorum. I start with writing a couple of pages about useful background information and then go over to writing about the analysis. The analysis is gathered in a table in the end of the essay. With my results I try to determine when the game of kottabos was created. Another thing the essay tries to show is that the ancient people of Italy were more of an active consumer than a passive, this has already been discussed by other people but I try to contribute with showing that kottabos was a theme that might have been something Etruscans and the other people of ancient Italy ordered from the Greek. The rest of my results were nothing new and only confirmed the theories of other people.

Innehåll

1 Inledning	3
1.1 Syfte	3
1.2 Frågeställning, materialbeskrivning, avgränsningar, källkritik & metodbeskrivning.....	3
1.3 Forskningshistoria	4
1.4 Materialhistoria	5
1.4.1 Kylix.....	5
1.4.2 Skyphos	5
1.4.3 Svartfigurig teknik	6
1.4.4 Rödfigurig teknik	6
1.4.5 Metall eller keramik?	6
1.4.6 Motiv på svartfiguriga och rödfiguriga kärl	8
1.5 Bakgrundshistoria	8
1.5.1 Symposion	8
1.5.2 Etruskiskt symposion/bankett	10
1.5.3 Kottabos	11
2 Analys.....	12
2.1 Anmärkningar angående analysen.....	12
2.2 Avbildningar av bägare.....	13
2.3 Käriltyper som man avbildat på.....	14
2.4 Kottabos.....	14
2.5 Generella symposiebilder	16
2.6 Humoristiska bilder	16
2.7 Andra upptäckter	17
3 Diskussion	18
3.1 Avbildningar av bägare.....	19
3.2 Käriltyper som man avbildat på.....	19
3.3 Kottabos.....	20
3.4 Humoristiska bilder	23
3.5 En jämförelse mellan symposieavbildningar på svartfigurig och rödfigurig keramik.....	24
4 Sammanfattning	26
5 litteratur- och källförteckning.....	27
5.1 Antika källor	27
5.2 Bibliografi.....	27
5.3 Internetkällor	28
6 Bildförteckning för tabellen	30
7 Tabell.....	33
8 Bilder	36
8.1 Bilder i texten	36
8.2 Bilder i tabellen	Fel! Bokmärket är inte definierat.

1 Inledning

1.1 Syfte

Syftet med min kandidatuppsats är att undersöka avbildningar av symposier på svartfigurig respektive rödfigurig keramik. För att avgränsa detta fält så bestämde jag mig för att fokusera på olika sorters dryckesbägare som förekommer på dessa avbildningar. Målet med denna uppsats är att försöka förstå varför man gjorde vissa saker på avbildningar och inte andra samt förhoppningsvis kunna bidra till forskningsämnet.

1.2 Frågeställning, materialbeskrivning, avgränsningar, källkritik & metodbeskrivning

Min frågeställning blir uppdelad i flera mindre frågor kring avbildningarna av bägare. Symposiescener är mer sällsynta på svartfigurig keramik än rödfigurig keramik, vad kan detta bero på? Vilka bägare nyttjades i symposier för att dricka ur? Vad var det som gjorde att dryckesleken *kottabos* var mer avbildat än andra aspekter av symposion? Vad hände med de bägarna som på engelska heter *head cups* på avbildningar? Fanns någon generalisering i målandet? Eller var det så att målningarna var baserade på temat symposion, men inte verklighetsbaserade?

Det materialet jag tar i anspråk som bas är ett bildmaterial av keramik ifrån grekisk tid och majoriten av det kommer ifrån Italien. Keramiken är påträffad i Italien, men det är av attisk tillverkning. Majoriteten av de bilderna finns på rödfigurig keramik men det förekommer även avbildningar på svartfigurig keramik. Den rödfiguriga keramiken är daterad mellan 525-420 f.Kr och de svartfiguriga mellan 625-525 f.Kr. Majoriteten av materialet är funnit i Italien. De kärtyper på vilka jag observerat symposiescener på är: *kylix*, *skyphos*, *krater*, *askos*, *amfora*, *oinochoe*, *psykter*, *rhyton* och *stamnos*.

Det material jag brukar är hittat via Beazley Archive och Corpus Vasorum Antiquorum. För att få fram bilderna har jag sökt på de här databaserna. Materialet kommer ifrån olika samlingar. Mer specifikt har jag hämtat bilder ifrån: Adria Museo Archeologico Nazionale, Amsterdam Allard Pierson Museum, Ancona Museo Archeologico Nazionale, Athens National Museum, Aten Theodoracopoulos, Basel Antikenmuseum, Basel H.Cahn, Berlin Antikenmuseum, Berlin Antikensammlung, Bonn Akademisches Kunstmuseum, Boston Museum of Fine Arts, Bryn Mawr Bryn Mawr College, Cambridge Fitzwilliam

Museum, Copenhagen Musée National, Ferrera Museo nazionale, Ferrera Archeologico Nazionale, Florens Museo Archeologico, Hannover Kestner - Museum, Japan Rotfigurige Vasen in Japanischen Sammlungen, Karlsruhe Badisches Landesmuseum, Leipzig Antikenmuseum der Karl – Marx - Universität, London British Museum, London Market Christie's, Munich Museum Antiker Kleinkunst, Manchester Art Gallery & Museum, New York Metropolitan Museum, Oxford Ashmolean Museum, Paris Museum du Louvre, Perugia Museo Civico, Philadelphia the University Museum, Pompeji Museo, Providence Rhode Island School of Design, Richmond Museum of Fine Arts, Rome Museo Nazionale di Villa Giulia, Syracuse Museo Archeologico Nazionale, Tampa, Vatikanen Museo Gregiano Etrusco Vaticano, Wien Kunsthistorisches Museum. Namnen på samlingarna och museerna är tagna från Corpus Vasorum Antiquorum samt Beazley Archive.

Avgränsningarna blir att jag fokuserar på symposiescener och de dryckesbägare som framställts på dessa. Jag har valt att göra en avgränsning i tiden ca 125 år av svartfigurig och rödfigurigt vilket blir ca från 650-525 svartfigurigt och 525-400 f.Kr för rödfigurigt.

Ett problem är att jag inte har studerat alla avbildningar av symposier på svart- och rödfigurig keramik, eftersom det skulle vara helt omöjligt att utföra inom den snäva tidsramen. Angående avbildningarna så är det inte jag som från början har bedömt om det är en symposiescen eller inte. Detta ska dock inte inverka på resultatet för att känna igen en symposiescen. Utifrån materialet så gör jag en ingående analys som redovisas i tabellen.

1.3 Forskningshistoria

Symposieforskningen är ingalunda ett nytt forskningsämne. När det kommer till forskningen så fram till 1970 så har det inte varit allt för många som engagerat sig i denna forskning.

Platon och Xenofons verk med namnet *Symposion* är en väl utforskad resurs.

Beazley har länge gått igenom keramik från antiken för att jämföra, tolka och klassificera. Boardman verksam under mitten av 70-talet har gjort liknande upptäckter som baserat på tidigare forskning då delvis av Beazley. I modern forskning så är det Steiner som skrivit det senaste verket angående antika vaser och hur de ska tolkas.

Murray som har varit ledande på symposieforskning från 70-talet och har skrivit böcker och artiklar om ämnet bland annat *Symptotica, a Symposium on the Symposion*.

Dunbabin har spelat en stor roll i forskningen där hon jämför symposion med convivium i en studie från slutet av 80-talet. Under 90-talet fortsatte forskningen i olikheter mellan

symposion och convivium.

Sparkes skrev under 60-talet ett verk om kottabos som det ofta refererats till och är ett nyckelverk. Inom kottabos har den stora varit frågan vad är kottabos och hur det har spelats.

1.4 Materialhistoria

När det kommer till materialet så finns det en sak som måste nämnas. Det är att det finns ett större material av den rödfiguriga keramiken än vad det finns av den svartfiguriga keramiken. Beazley skrev tre referensböcker till olika samlingar angående rödfigurig keramik men endast en rörande svartfigurig keramiken. Det gäller även om man söker på Corpus Vasorum Antiquorum finns det fler rödfiguriga kärl än svartfiguriga kärl i allmänhet.

1.4.1 Kylix

Kylix är en sorts dryckesbägare som användes under symposion. En kylix skiljer sig en hel del från vad vi skulle se som en dryckesbägare. Formen på en kylix är bredare än vad den är hög. Exemplet på bilden här är 12,7 cm hög och har en diameter på 39,7 cm. Dessutom har en kylix en fot så den går att sätta ner samt två handtag så att den kan användas till kottabos vilket var idén med en kylix.¹ Kylix var populär från 500-300 f.Kr tills *kantharos* tar över som favorit bland dryckesbägare. Den klassiska kylix fick sin form runt 650 talet f.Kr. Forskningen påstår att kylix kan ha kommit från en tyngre och djupare variant, som gjorts på protogeometrisk tid.² Se Fig 1.

1.4.2 Skyphos

Skyphos var en dryckesbägare precis som kylix men har ett annat utseende. En skyphos var betydligt större än kylixen och hade därav ett större djup. Skyphosen var en mycket gammal modell som börjades tillverkas i Korinth i början av den geometriska tiden, 900-700 f.Kr. Den äldre versionen av skyphos blev kopierad av attiska krukmakare. Med tiden utvecklades skyphosen vidare till den fick formen som användes under den klassiska tiden. Skyphos var

¹ <http://www.english.imjnet.org.il/htmls/popup.aspx?c0=13147&bsp=13058> 2 April 2011

² <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=kylix> 2 April 2011

populära under svartfigurig samt rödfigurig tid och fortsatte vara så fram till hellenismen. Bägaren behövde dock inte ha handtag utan kunde tillverkas utan.³ Se Fig 2.

1.4.3 Svartfigurig teknik

Svartfigurig teknik betyder att figurerna är svartmålade och bakgrunden röd. Den svartfiguriga keramikens skapades tidigt under det sjunde århundradet. Tekniken skapades inte i Aten utan i Korinth. Som grund användes den röda leran. Figurerna ristades in i leran och sedan målades figurerna med en slip. Slip var röd lera som malts ned och rört ut i vatten för att sen användas på kärnen. Detta brändes efteråt och slipen fick en mycket mörkröd färg, som såg ut att vara svart. Krukmålarna använde även vit färg, den vita färgen som mest används till att måla kvinnor. Den vita färgen tillkom inte förrän mycket senare. Keramik målades med svartfigurig teknik blev färdigutvecklad ca 610 f.Kr. Svartfigurig keramik kom att bli den populäraste keramikens de kommande 100 åren. Den svartfiguriga tekniken levde vidare efter 300 f.Kr då den rödfiguriga dog ut.⁴

1.4.4 Rödfigurig teknik

Rödfigurig teknik betyder att figurerna är röda och bakgrunden är svart. Kärnen är gjord i röd lera för att sen målas svart. Den rödfiguriga tekniken som utgör majoriteten av de bilder jag har studerat producerades från omkring 530-525 f.Kr. Den svartfiguriga tekniken hade då dominerat marknaden i Aten under 100 år. Tekniken för att skapa en rödfigurig vas eller bägare var precis motsatsen till hur man skapade den svartfiguriga. Den röda leran som nyttjades för att skapa kärlet tilläts vara kvar som färg för de figurer som ritades. Allt annat runt omkring målades man med slip och brändes sedan i ugnen. Först med att börja tillverkas rödfiguriga kärn var de krukmålarna man kallar för Andokidesmålarna.⁵

1.4.5 Metall eller keramik?

Angående användandet av bägare på symposier är det osäkert om de använde keramik. Ett antal olika forskare har studerat aspekten av att det kunde ha varit bägare tillverkade i metall, helst värdefulla metaller som exempelvis guld och silver. Denna idé stöds av en minoritet

³ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=skyphos> 2 April 2011

⁴ Beazley 1951, 1-2 13-14.

⁵ Boardman 1975, 11-15.

inom forskningsvärlden. Antalet av den sortens värdefulla bågare som har överlevt till vår tid är väldigt få. Deras hypotes byggs på arkeologiska utgrävningar och texter.

Hoffman lade fram en hypotes angående användningen av den målade symposion keramiken. Enligt Hoffman skulle det ha förekommit kyllix, krater, amfora osv i värdefulla metaller men ingen målade keramik. Detta gäller då endast atenska symposier. Däremot skulle den målade keramiken användas som votivgåvor och i gravar istället för den värdefulla metallen.⁶

Ett par andra som också stödjer hypotesen om ett strikt användande av metallföremål är Vickers och Gill. De anser att på den aristokratiska elitens symposier så används metallföremål. Däremot anser de att röd- och svartfigurig keramik är kopior av metall föremålen som kunde användas i reserv. Keramiken ska även ha används av mindre rika som inte tillhörde eliten.⁷

Majoriteten av forskare anser att både metallföremålen och keramiken användes samtidigt. Detta baseras på utgrävningar där de har hittat uppsättningar av röd- och svartfigurig keramik i hus med rum som ser ut som ett andron, rummet som används för symposion. Ett exempel som används i Steiners bok är "Dema house". Detta är ett utgrävt hus i Attika. I huset hittade arkeologer keramik. Denna keramikuppsättning bestod av både röd- och svartmålade föremål, rödfiguriga amforor, svartglaserade olpai, två svartglaserade amforor samt 28 svartglaserade dryckesbågare. I huset hittade arkeologer ett rum som misstänks ha varit ett andron.⁸

När målare avbildade bågare på keramik så avbildades bågarna vita. Bågarna har alltså ingen avbildning av något annat målat på sig. Förutom några undantag. Detta kan tolkas på två olika sätt. Det första är att bågarna som avbildades var av guld eller silver. Just den sortens bågare som Hoffman, Vickers och Gill argumenterar används istället för målade keramik. Det andra alternativet till varför det inte var målat kan bero på skalan. En målade kyllix på en kyllix ger inte en stor yta att arbeta med. Målarna tog då kanske beslutet att låta det vara stilrent istället för att försöka klämma in en målning till. Avbildningen hade blivit svår att avläsa.

Det finns bevis för att metallbågare och andra former i metall blev kopierade i bucchero. De metallformerna som blev kopierade var ifrån Grekland och längre österut.

⁶ Steiner 2007, 232-233.

⁷ Steiner 2007, 232-233.

⁸ Steiner 2007, 232-233.

Bucchero är en sorts keramik som skapades i Italien av etruskerna.⁹ Rathje skriver om dryckesbägare som importerades ifrån östra medelhavet för att sedan bli imiterade i brons och andra värdefulla metaller.¹⁰

1.4.6 Motiv på svartfiguriga och rödfiguriga kärl

Motiven som användes under den svartfiguriga storhetseran bestod av många olika teman men de största av dem var mytologiska och heroiska berättelser. De visar då allt från slagen vid Troja till olika dryckesfester för gudarna. Bilder på gudar och hjältar var de vanligaste motiven fram till den rödfiguriga tekniken började dominera marknaden.¹¹

Vad som skiljde tidiga rödfiguriga målningar ifrån de svartfiguriga målningar var inte mycket i frågan om motiv. Mytologiska och heroiska berättelse var lika efterfrågade som de alltid varit. Det som skiljde mest var att de vardagliga bilderna blev mer vanliga. Även bilder på atletiska övningar och tävlingar ökade samt mer fokus på rörelse och ansträngda muskler. *Komos* var även något som växte i popularitet bland krukmålarna där det målades av män som dansade, kräktes, skrek och sjöng m.m. Ett problem med det rödfiguriga är att förutom om en person var fet, skallig, hade en krokig näsa eller ett skägg så kunde man inte se någon skillnad på kroppen. Vad jag menar är att en som dricker, en atlet, en gud, en grek och en barbar hade exakt samma kroppsliga byggnad.¹² Metoden med att färga kvinnor vita i den rödfiguriga tekniken existerar inte.

1.5 Bakgrundshistoria

Under den här rubriken ska jag redovisa saker som det är nödvändigt att kunna för att få förståelse för resonemanget. Jag kommer här ta upp symposion och kottabos.

1.5.1 Symposion

Ordet *symposion* betyder dricka tillsammans. Det är också namnet på en dryckesfest under antiken. Att hålla ett symposion var inte något som gjordes varje dag utan när någon ville fira

⁹ Rathje 1990, 281-282.

¹⁰ Rathje 1994, 97.

¹¹ Beazley 1951, 13-78; Beazley & Ashmole 1966, 31.

¹² Beazley & Ashmole 1966, 31.

något eller någon som t.ex. i Xenofons *symposion* att Autolykos hade vunnit heder i de stora spelen.¹³ En annan anledning till att hålla ett symposion var för att överklassen, aristokratin, skulle kunna samlas för att diskutera viktiga frågor så som filosofi och politik.¹⁴ Symposion var en privat fest som hölls av en högre ståndsmän för likasinnade människor. Själva bjudningen börjar inte direkt med symposion utan inleds med en måltid som heter *deipnon*.¹⁵ Symposion började inte förrän all mat hade blivit undanflyttad och det genomförts ett dryckesoffer. Hetärerna skulle även ha sjungit den sedvanliga hymnen som alltid sjöngs innan drickandet fick lov att börja.¹⁶ Måltiden samt drickandet utfördes i ett rum som kallades för *andron*, männens rum.¹⁷ Detta är en indikation på att det var männen som festen var menad för och inte för kvinnorna. På festen var kvinnorna med endast som underhållare och tjänare, där de fick uppträda genom att sjunga, dansa, utföra akrobatiska nummer m.m. Kvinnorna kallades för *technai* och var vanligtvis slavar men även manliga slavar användes.¹⁸ Dessutom fanns det även *hetaria*, från och med nu skriver jag hetär, vilket var kvinnor som var prostituerade och även tränade till att vara duktiga på att uppvakta deltagarna på olika sätt. Hetärerna fick lära sig att spela musik och att spela kottabos. De lärde sig även att kunna yttra sig i poesi men även filosofi och politik.¹⁹ Dessutom fanns det underhållare som inte var inbjudna utan som kom och knackade på för att de hade hört om festen. Det var folk som hade olika färdigheter som t.ex. Philip, en professionell komiker som vi kan hitta i Xenofons *symposion*.²⁰ Den typen av underhållare kallas för *akletoi*.

Folket som kom till festen samlades i *andron* där man från sjunde århundrandet f.Kr hade infört soffor. Sofforna placerades i rummet så att alla kunde se och prata med alla de andra festdeltagarna. Antalet soffor som användes var som högst 15 för att fanns det fler soffor så hade inte alla kunnat sitta så att alla kunde se varandra. Detta gjorde att gästernas antal kunde vara mellan 15 och 30 stycken där två personer ofta delade på en soffa.²¹ Sofforna kallades för *klinai* och vid varje *klinai* så fanns det ett bord där t.ex. dryckesbägaren kunde sättas ner.²²

Under ett symposion dracks det vin blandat med vatten. Mängden på

¹³ Seltman 1957, 3, 10.

¹⁴ Wikander & Wikander 2006, 86-87.

¹⁵ Murray 1990, 6.

¹⁶ <http://www.historytoday.com/robert-garland/greek-drinking-parties> 2 April 2011

¹⁷ Murray 1990, 6.

¹⁸ Fehr 1990, 185.

¹⁹ <http://ancienthistory.about.com/od/sexualit1/g/011609hetaira.htm> 10 April 2011

²⁰ Seltman 1957, 4.

²¹ Murray 1990, 7.

²² Boardman 1990, 124f.

blandningen bestod av 2/3 vin och 1/3 vatten men oftare så var det 50-50. Detta bestämdes av personen som höll i symposiet.²³ Grekerna menade att det var sofistikerat att dricka vin utspätt med vatten och det ansågs vara barbariskt att dricka vinet rent.²⁴ Vinet blandade man oftast i kratärer vilket symposievärden eller den som blivit utvald till *basileus*, dryckeskonungen, höll ordning på.²⁵ Värden bestämde ofta hur många kratärer som skulle användas och hur ofta påfyllning skedde. Euboulos beskriver i en pjäs att visa män endast tömmer tre kratärer innan de går hem medan om det töms mer så leder det till galenskaper samt medvetlöshet.²⁶

Under symposion så hände det togs fram fler bägare än som användes. Ett exempel är *kylikes* och de användes för en dryckeslek som heter *kottabos*.

Festkvällen avslutades alltid med en *komos*. *Komos* innebär att medverkande gick samlat ut från festen och att de sjöng, skrek och dansade. Med en så enad utgång ifrån festen ville gruppen visa enighet och styrka.²⁷ *Komos* är inte endast till för symposier utan sägs ha varit under festivaler och bröllopsfirande.²⁸

Anledningen till att avbilda symposion förutom det faktum att det var underhållande var för att visa att man hade spenderat tid med andra av samma börd. Symposiet visade att de närvarande var bland de bästa och hade en högre rang än de lägre stående. De jämförde sig även med gudarna och de gamla hjältarna som även de firade på detta vis.²⁹

Det har skrivits en del verk angående symposier men två av de mest kända är Platons och Xenofons vars verk hade samma namn *Symposion*. En stor skillnad mellan verken är att Platons *Symposion* fokuserar mer på filosofiska diskussioner medan Xenofon nämner mer om vad som händer på symposiet även om hans bok har en likadan handling.³⁰

1.5.2 Etruskiskt symposion/bankett

Att tala om ett etruskiskt symposion är komplicerat. Det finns två standardkrav för något skall kunna definieras som ett symposion. Det första är att det är en dryckesfest och att ingen mat förtärs. Det andra är att det är en dryckesfest för män och det finns endast slavar och hetärer av det motsatta könet. Etruskerna lärde sig vad ett symposion var väldigt tidigt när grekerna

²³ Seltman 1957, 3.

²⁴ Murray 1990, 6.

²⁵ Dunbabin 2003, 20, Wikander & Wikander 2006, 87.

²⁶ <http://www.users.globalnet.co.uk/~loxias/symposium.htm> 12 April 2011

²⁷ OCD 2003, 1461 under ordet symposion.

²⁸ Goodhill 1991, 135.

²⁹ <http://ablemedia.com/ctcweb/showcase/symposium.html> 2 April 2011

³⁰ Seltman 1957, 8; Garnsey 1999, 130-131.

började kolonisera Italien. Symposion fick de lära sig ifrån keramik och ifrån grekerna själva.³¹ Så det etruskiska symposiet är identiskt med det grekiska. Men där börjar problematiken enligt Small. Etruskerna är ett eget folk som inte följde den grekiska tankebanan slaviskt. De använde aspekter av symposion när de kände för det. Vanligtvis så användes symposiondelar inom banketten. Tillskillnad ifrån atenarna så fick kvinnan en mer central roll. Giftna män och kvinnor åt och drack tillsammans samtidigt. De satt tillsammans på en *klinai*. Både mannen och kvinnan var fullt påklädda till skillnad från slaverna som var nakna. Slaverna på ett etruskisk symposion eller bankett var endast pojkar. Etruskerna höll inte symposion lika ofta som grekerna utan verkar ha föredragit banketter. De använder olika delar ifrån det grekiska symposion och integrerar det i sin egen kultur. Dryckesbägaren *kylix* kunde användas till en fördrink, under middag och även efter middagen.³²

Hur mycket banketterna var något som aristokratin utövade som en social aspekt är svårt att avgöra. Det beror på att det mesta av vår information om banketter kommer ifrån gravar och gravkontexter. Enligt Avramidou har Reusser pekat ut att majoriteten av gravarna inte kommer ifrån aristokratin. Gravarna tillhör soldater, kolonister, handelsmän och stadsbor.³³

1.5.3 Kottabos

Dryckesleken som utfördes under ett symposion med hjälp av en *kylix* innebar att man försökte träffa olika objekt med det sista vinet som fanns kvar i ens *kylix* alternativt hälldes det upp väldigt lite vin. Själva *kylixen* hölls med höger pekfinger och snurrades över huvudet för att få iväg vinet med tillräcklig kraft för att nå fram till målet. Vänster arm fick inte lov att användas. Det finns två olika varianter på dryckesleken *kottabos*. En av de två heter *kottabos* och den andra *kottabos kakatos*. Båda varianterna utgår ifrån samma bas med att kasta vin men målet är annorlunda. I *kottabos* är målet att det ställs fram en tallrik som fylls med vatten. På vattnet lägger man sedan tomma fat. Poängen med leken är att med vinet som finns i ens *kylix* sänka ett högre antal fat än sin motståndare. I *kottabos kakatos* så ställdes det ut en *Manes*, en sorts våg, var på det lades ett fat. Detta gjordes på en hög höjd. Dessa lekar var det många som tog ära i. Beroende på om kastet lyckades eller misslyckades utfärdades en belöning eller en bestraffning.³⁴ Vinster kunde vara att man t.ex. ta emot kyssar eller

³¹ Avramidou 2006, 570.

³² Small 1994, 85-89.

³³ Avramidou 2006, 575.

³⁴ Ath. Deipn. 15. 4-5; Vickers 1974, 158.

bestämma över en slav eller en hetär under de erotiska stunderna. Csapo och Miller menar att all kottabos inte behövde spelas för materiella priser utan kunde spelas för endast fiktiva priser. Det var en viss person som bestämde när vad kunde vinnas och det var även personen som var värd för festen. En idé som har kommit angående kottabos är att den kan ha använts för att spä. Det gick till på följande vis om personen träffar så älskar den personen som man tänker på en men om man missar så älskar den personen inte en.³⁵

Den första referensen på kottabos är i en text om Alkaios och Anakreon, denna är dock fragmentarisk. Forskare tror att människor började spela kottabos från den arkaiska tiden och framåt.³⁶ Angående var dryckesleken kommer ifrån skriver Atheneaus att Critias, Callaeschros son, sa att kottabos kommer ifrån Sicilien och att det var en strålande uppfinning.³⁷

2 Analys

Resultaten av min analys finns samlade i en tabell och jag tänkte inleda med att diskutera denna analys.

2.1 Anmärkningar angående analysen

Jag har analyserat bilderna efter ett antal olika kriterier. De viktigaste kriterierna att om en bägare framträder, då det redan har bekräftats som symposiebilder så fokuserar mina kriterier i vad som intresserar mig. I tabellen heter de första två kolumnerna kyllix och skyphos. De visar på vilken sorts dryckesbägare som framträder. De två var de mest dominerande under grekiska symposier men andra kunde också användas. Exempelvis kan det förekomma ett dryckeshorn på bilden vilket jag då kommer anmärka vid numret av tabellen exempelvis ”horn 92”. Det jag har studerat på målningarna är följande: antalet deltagare, antalet som spelar musik, antalet slavar, antalet män och kvinnor, unga eller gamla, antalet som dricker. De tre sista kategorierna är en beskrivning av tekniken som använts, vilken datering som

³⁵ Csapo & Miller 1991, 379-381

³⁶ Kurke 1999, 278.

³⁷ Ath. Deipn. 4. 2.

kärlden har och vilket sorts kärl de rör sig om.

2.2 Avbildningar av bägare

Det resultat jag fick fram genom att analysera bilderna är att där var betydligt fler kylixes än av någon annan sorts bägare. Vilket fick mig att från början tro att efter man hade ätit så togs en egen kylix fram eller så lånades en kylix av värden. Denna ska sedan ha används för resten av kvällens dryckesbehov. Det skulle vara mer praktiskt att endast ha en sorts bägare för då skulle det ha funnits ett mindre antal bägare att ha ordning på. Spelades kottabos behövde de inte heller byta bägare. När jag började studera bilderna närmare upptäckte jag att i majoriteten av fallen som en skyphos är med är även kylix närvarande vilket antyder att båda brukades samtidigt.

Allt detta fick mig att dra slutsatsen att kylixen var det viktigaste kärlet under ett symposion. Detta ledde till frågan varför ha med avbildningar på skyphos om man i princip kunde göra allt med en kylix? Ett svar som verkade logiskt till det var då, att detta kan ha något att göra med det jag berörde tidigare, att värden på festen bestämmer takten på hur fort det dracks. Vilket avgjorde hur fort gästerna nådde ett berusat tillstånd. En kylix rymde inte lika mycket vin som en skyphos. Detta leder till att kylix måste fyllas på oftare. Hur fort regleras av värden. Det skulle kunna vara ett sätt att kontrollera drickandet bland sina gäster.

Ytterligare en sak som förekommer på bilderna av symposion är dryckeshorn så kallade *rhyton*. De är en sorts dryckesbägare som inte gick att sätta ifrån sig förrän man hade druckit upp innehållet. Detta skiljer sig stort ifrån kylix och skyphos då dessa gick att sätta ifrån sig. Jag har endast hittat få rhyta i det material som jag har studerat. Följande avbildning (Fig 3) är en av de som jag hittade. På bilden ser vi en man och en kvinna. Kvinnan är antagligen en hetär som spelar på sitt instrument. Till höger av hetären sitter en man som i sin högra hand håller en kylix och i sin vänstra håller han ett rhyton. Hornet måste ha någon sorts betydelse då det är ovanligt på symposiescenerna jag har studerat.

Jag fann en *head cup* bland de kärl jag studerade. Denna hade avbildningar av symposion. Däremot har jag inte sett en *head cup* på avbildningar av symposion. Det är en bägare som har formen av ett huvud. Exemplet som jag använder i uppsatsen har formen av ett fårs huvud på framsidan (Fig 4). De har även gjorts med andra djur och människoavbildningar. Endast ett fåtal *head cups* har hittats. En teori till detta är att bägaren

kunde anses som en lyxvara för de allra rikaste.³⁸ Att det saknas avbildningar av *head cups* ansåg jag vara anmärkningsvärt för att en sådan unik ägodel skulle man vilja skryta med.

2.3 Käriltyper som man avbildat på

En sak jag noterade var att de flesta avbildningarna var gjorda på käriltyper som användes vid symposia. Kylixen tätt följt av andra bägare av olika former var de som avbildningarna oftast återfinns på. Kratären följer sedan i antalet avbildningar. Därefter har vi psyktern som användes som en vinkylare. Oinochoe vilket är en vinkanna, kommer efter psyktern i ordningen.³⁹ Hydria förekommer sällan, denna användes för att bära vatten. Amforan är en vas som användes för transport och lagring av exempelvis vin.⁴⁰ Det sista objektet med symposion bilder på är stamnos som användes för att förvara vin i.⁴¹ Baserat på detta vill jag säga att den viktigaste keramiken under ett symposion är även den som avbildningar av symposion hittas på. Det vill säga kylix och bägare av olika sorter som vinet förtärs genom samt kratern där vinet och vattnet blandades. Förutom att det förekommer på keramiken som användes under symposion så användes det även på keramik knutet till symposion. Som amforan och stamnos i vilka man transporterade och förvarade vin. Detta leder mig till slutsatsen att avbildningarna av symposion gjordes på keramik som förknippades med symposion.

2.4 Kottabos

Ett av de mest dominerande motiven som används på avbildningarna som jag har studerat är kottabos. Av 95 rödfiguriga bilder förekommer kottabos på 68 stycken, 71,6% av bilderna. Det enda som är avmålade mer, om deltagare och människor inte räknas, är kylix. Kylixen är avbildad 84 gånger på olika kärl, 88,4% av bilderna. En noterbar sak är att de avbildningar som har kylix men inte spelar kottabos kan vara innan eller efter en spelares kast. Angående svartfigurigt och kottabos återkommer jag till detta senare.

Kottabos som jag nämnde tidigare är en lek som deltagarna tävlade i på ett symposion. Det går att utläsa på avbildningen om personen på bilden spelar kottabos just då baserat på hur personen håller sin kylix. Reglerna var att de endast fick använda höger handen

³⁸ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=head-cup> 21 april 2011

³⁹ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=oinochoe> 8 maj 2011

⁴⁰ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=amphora> 15 april 2011

⁴¹ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=stamnos> 15 april 2011

för att slänga iväg vinet. Ena handtaget skulle hållas med pekfingeret medan bågare svingades. På exemplet (Fig 5) ser vi två män, en äldre och en yngre, vilket går att avgöra på skägget respektive avsaknaden av skägg.⁴² Den yngre spelar musik medan den äldre håller en skyphos i sin vänstra arm. I den högra armen gör han ett kast med sin kylix. Avbildningen är från insidan av en kylix.

På nästa bild (Fig 6) så är det en annorlunda kottabos avbildning i jämförelse med de andra avbildningarna. Vi ser två unga män som står upp. En till vänster som är påklädd och en till höger som är naken, vilket indikerar att han är en slav. Den vänstra mannen deltar på symposiet och håller en kylix på ett finger, vilket indikerar på att han spelar kottabos. I mitten av de två männen finns en lång stav. På toppen av staven har de balanserat ett föremål, vilket både människorna tittar på. Detta föremål är det meningen att träffa med vinet. Att de båda personen står upp skiljer sig ifrån det andra materialet. Alla andra rödfiguriga avbildningar med motivet kottabos så sitter aktörerna ner på en klinai. Dessutom så visas målet. Även detta gör att avbildningen skiljer sig ifrån de andra som jag har studerat.

Ett exempel på ett etruskiskt symposion är en bit av en fris ifrån vad som kallas Tomb of the diver (Fig 7). Bilden visar fem män som ligger på 3 klinai. Framför varje kline står det ett bord. Den längst till vänster ligger ensam och håller en kylix med hans högra hand. På kline i mitten sitter två personer. Personen till vänster gör ett kast i kottabos med sin kylix och den andra personen håller sin kylix i handen. På den tredje kline sitter två personer. De tittar på varandra och den vänstra håller en lyra. Ingen av dem håller i en kylix men det står två stycken kylikes på bordet framför dem, som troligen är deras. Kottabos under ett etruskiskt symposion ser ut att ha fungerat på samma sätt som ett grekiskt symposion. Kottabos kan dock ha blivit spelat under de etruskiska banketterna.

Angående kottabos på svartfiguriga avbildningar så har jag inte hittat något bevis om att det förekom på keramik målningarna. Arkeologiskt har vi bevis på att kylix har existerat och att kottabos har spelats men det kan vara så att det inte var ett stort motiv inom de svartfiguriga avbildningarna utan växte till sig på rödfiguriga eran. En annan möjlighet är att de kan ha försvunnit under tidens gång.

Eftersom majoriteten av materialet är hittat i Italien och mer specifikt i Etrurien kan det är möjligt att kottabos motivet var ett eftertraktat motiv.

⁴² <http://www.livius.org/ho-hz/homosexuality/homosexuality.html> 8 maj 2011

2.5 Generella symposiebilder

För att kunna förklara nästa rubrik så förståeligt som möjligt så förklaras i detta stycke två avbildningar av ett vanligt symposion. De bilderna som jag valt ut för att diskutera är de som går att jämföra med texten jag skrev om symposion. Avbildningarna är skapade 500-450 f.Kr och gjordes på kylikes.

På den första bilden (Fig 8) syns sex män, fem äldre och en yngre. De äldre ligger eller sitter ner på sofforna. Männerna i sofforna är påklädda. Den yngre, antagligen en slav står upp och serverar vin naken. Mannen längst till vänster verkar vara tillbaka lutad och lyssnar på musiken som spelas. Nästa person spelar musik på sitt instrument. Musikern skulle kunna vara en *akletoi* som erbjuder sina tjänster för att få vara med på festen. De två som jag just nämnt sitter på en soffa, vilket förekom frekvent för att maximera antalet som kunde närvara. Att de delade soffor och inte satte in fler var för att alla skulle kunna se alla. I mitten av bilden ser vi ynglingen som tittar åt vänster från vårt perspektiv. Det ser ut som han är beredd att hålla upp mer vin åt personen på höger sida. Till höger har vi sedan nästa person som även han delar en soffa med en annan. Här har vi ett exempel på en man som spelar kottabos med en kylix. Personen som han delar soffan med har två stycken kylikes. Han dricker ur den ena och den andra håller han i. Den sista personen på bilden ligger på en egen soffa och dricker ur sin kylix. Detta är en generell bild av hur ett vanligt symposion kunde se ut.

Den andra avbildningen av en generell symposiebild är de som innehåller hetärer. Hetärer visar ofta mycket nakenhet på bilder. Hetärerna sitter vanligtvis tillsammans med någon på en soffa och deltar aktivt i allt som pågick på symposiet. Som vi ser på den här bilden (Fig 9), även om den är delvis skadad. Där har vi en hetär till vänster som troligen spelar på ett instrument. Till höger om henne sitter en man som spelar kottabos.

Avbildningarna visar ett normalt symposion. Dessa avbildningar ligger till grunden för nästa kapitel, avbildningar som kan anses vara humoristiska.

2.6 Humoristiska bilder

Anledningen till avbildningarna kan vara många. En kan vara till för att instruera hur ett symposion gick till. Under denna kategori skulle de generella bilderna kunna räknas in som tidigare nämnt men dessa skulle också kunna vara för att minnas en god tid. Avbildningarna skulle också kunna visa vinets effekt som exempelvis göra en glad eller redlös. Detta kapitel

ska handla om att avbildningarna kan vara till för att underhålla.⁴³ Som tidigare nämnt användes de flesta avbildningarna av ett symposion vid symposion och detta skulle kunna vara för att öppna upp med ett skämt.

Det första exemplet (Fig. 10) på en humoristisk avbildning är tre kvinnor på ett symposion. Till vänster på avbildningen ligger en kvinna med två skyphoi. En av dem håller hon i sin vänstra hand. Med sin högra hand använder hon skyphoi till att utföra ett kottabos kast. Den andra kvinnan dricker ur en skyphos medan hon håller en kylix. Den tredje kvinnan sitter och spelar musik på sitt instrument. Avbildningen skulle kunna tolkas på olika sätt. Första tolkningen är att det är hetärer som tränar på hur de ska uppföra sig på ett symposion. Tolkningen skulle då kunna falla under kategorin instruktion. Den andra tolkningen av avbildningen är att det var menat som ett skämt. Skälet till att det möjligtvis skulle kunna tolkas som ett skämt är att det finns endast kvinnor avbildade på ett symposion. Kvinnorna är i fel miljö och uppträdde felaktigt. Detta skulle uppfattas komiskt då de inte vet hur de ska bete sig. En koppling till den grekiska komedin kan göras här: Aristofanes komedi *Lysistrate* handlar om att kvinnor gör saker som är motsatsen till vad de förväntas göra. I *Lysistrate* så vägrar kvinnorna ha samlag med männen. Detta görs i en protest mot kriget som pågår.⁴⁴

Den andra avbildning (Fig. 11) som jag studerar antyder en liknande idé som den föregående, att det är komiskt. Kvinnan på bilden gör samma misstag som på den föregående, hon spelar kottabos med en skyphos. Problemet med att spela kottabos med en skyphos är att det sista vinet i bägaren inte flyger tillräckligt långt. Den här sortens bägare är för djup för att få ut vinet ordentligt. Djupet på bägaren skulle leda till att vinet antingen inte flyger ur skyphosen eller inte flyger tillräckligt långt. Vinet skulle då bara skvätta ner personen eller området precis framför. Detta är emellertid en teoretisk tanke då jag inte har haft möjlighet att testa på kottabos med kylix eller med skyphos. Jag har heller inte stött på någon text som tar upp detta ämne.

2.7 Andra upptäckter

Antalet som dricker på avbildningar av ett symposion är tämligen lågt vilket jag ansåg var lite förvirrande. Jag hade förväntat mig fler avbildningar av deltagare som drack. Grunderna till att det inte avbildades ofta var för att det var uppenbart att festdeltagarna drack på dryckesfesten. När det var något som var uppenbart eller vardagligt så nämndes det inte av

⁴³ Sparkes 1996, 85.

⁴⁴ <http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/lysistrate> 23 April 2011

antikens författare, vilket kanske målarna inte heller gjorde.

Kvantiteten av människor som syns på avbildningar i det material jag har undersökt är 291 personer. Könsindelningen på avbildningarna var som jag hade förväntat mig, majoriteten som förekommer är män. Det är inte konstigt då det var en fest för män. Antalet kvinnor som syns är 40 stycken sammanlagt på bilderna. Antalet män är 234 varav 175 personer är unga och 99 personer är äldre. Mängden slavar som syns är 60 stycken vilket är mer än antalet kvinnor tillsammans likväl är många av dessa inräknade där bland.

En skillnad mellan objekt som fanns avbildade på de olika teknikerna är förekomsten av djur. På de svartfiguriga avbildningarna förekom det ofta djur på symposiet, i majoriteten av fallen så handlar det om hundar. Hunden gör endast ett framträdande på den rödfiguriga keramik av det jag har studerat. Detta kan ha varit en förändring över tid och eventuellt också plats. En potentiell hypotes till detta kan vara att hunden var mer central i de äldre korintiska symposierna, som de första svartfiguriga avbildningarna var fokuserade på. När den rödfiguriga attiska keramiken började bli dominant måste de ha skett en förändring av motiv, plats och prioritet. Detta kan ha lett till att hunden försvann då den inte var lika viktig på den nya platsen, vilket var Aten.⁴⁵ Vid den här tidpunkten kan det också vara så att de började avbildas kottabos på keramiken.

3 Diskussion

I denna diskussion kommer jag att relatera resultaten från min bildanalys med andra forskares resultat. Jag kommer först att diskutera avbildningar av bägare. Den rubriken kommer att innehålla en diskussion om dryckeshorn och generella symposionscener. Därefter kommer diskussionen fortsätta med de kärlyper som man avbildat på, vilken kommer innehålla en diskussion om repetition av motiv på keramik. I nästa rubrik kommer en diskussion angående kottabos, vilket innehåller en diskussion om kottabos och handel med Etrurien. Efter kottabosen kommer en diskussion om humoristiska bilder och om de kan ha funnits. Avslutningsvis kommer en diskussion om differenser mellan rödfigurig och svartfigurig keramik.

⁴⁵ Beazley 1951, 20, Boardman 1975, 218f.

3.1 Avbildningar av bågare

Den slutsats jag drog i min analys var att kylixen var den dominerande kärlypen. Orsaken till att kylixen på avbildningarna är så dominerade är förmodligen mest relaterat till kottabos. Det går dock inte att bevisa att symposiekvällen har börjat med en skyphos för att sen gå över till en kylix. Det är möjligt att värden kunde bestämma vilken sorts bågare som deltagarna skulle använda. Drickandet under ett symposion var styrt av värden, skälet till detta var för att kontrollera drickandet för att få ett måttligt intag av vin som kunde ge skratt, intellektuella dialoger, sång och dans. Däremot kunde ett för stort intag bidra till bråk och dumma påhitt.⁴⁶

Avbildningen av dryckeshorn har tolkats som en symbol för oblandat vin. De symboliserar motsatsen till ett harmoniskt symposion. Ett exempel på detta är avbildningen av två satyrer som dricker ur dryckeshorn vilket leder till att de gör oanständiga saker. En mytologisk karaktär som avbildas med dryckeshorn är Dionysos. Målarna lät avbilda honom med dryckeshorn för att han kunde dricka oändligt med vin utan några negativa fysiska konsekvenser.⁴⁷ Detta skulle kunna förklara varför dryckeshornen inte avbildades på de bilder jag har studerat, som i enbart utgörs av harmoniska avbildningar.

Frånvaron av avbildningar av *head cups* kan bero på att kärlen massproducerades för export, vilket medförde att liknande tema användes ett flertal gånger.⁴⁸ I min frågeställning ifrågasätts om bilderna på kärlen är generaliserade avbildningar. Hutchison anser att avbildningarna är generella och inte baserade på något specifikt symposion.⁴⁹ Då kan det vara anledningen till att *head cups* inte går att återfinna på avbildningar, då de tydligen inte var vanliga och endast få personer hade dem. Min slutsats skulle bli att de generella avbildningarna är bilder som alla kan relatera till. Ägde någon en *head cup* skulle det kunna vara till för att överraska med att visa upp på ett symposion som en vacker ägodel. Synpunkter att det är generella bilder går även att tillämpa på dryckeshornen.

3.2 Kärlyper som man avbildat på

Den slutsats jag drog i analysen var att avbildningarna av symposiescener var något som gjordes på keramik av de typer som användes under symposier. Av den forskning som finns på ämnet finns det liknande hypoteser. I nedanstående stycke handlar det om bågare med

⁴⁶ <http://academic.sun.ac.za/akroterion/Akro45/henderson.pdf> 21 April 2011

⁴⁷ <http://academic.sun.ac.za/akroterion/Akro45/henderson.pdf> 21 April 2011

⁴⁸ Se kärlyper som man avbildat på diskussionen.

⁴⁹ <http://ablemedia.com/ctcweb/showcase/symposium.html> 21 April 2011

*komos*motiv. Det andra stycket handlar om repetering i motiv.

Neils skriver att avbildningarna där hetärer närvarar vid symposier är lätta att känna igen på keramik som används vid symposier. De avbildas oftast nakna.⁵⁰

*Komast*dansare är ett motiv som föreställer människor som dansar i *komos*. Detta kan förekomma på all sorts keramik. Motiven på de här svartfiguriga vaserna, från 585-575 f.Kr. visar två till tre olika personer, allt från unga män och kvinnor till äldre. På bilderna i Neils bok håller de enbart dryckeshorn. Motivet kan återkomma på olika typer av keramik fast nästan enbart på dryckesbägare.⁵¹ Baserat på det jag har sett i min analys menar jag att avbildningarna av symposier används mycket oftare vid symposier än vid andra tillfällen.

Steiner skriver om repetering av motiv och figurer på båda sidor av ett kärl samt att samma motiv återanvänds inte bara på ett kärl utan på flera exempel. Enligt en terminologi av Beazley så kan dessa samlas under en kategori, enade under samma form av kärl men inte alltid i samma grupp då de inte är målade i samma stil.⁵² Motivet symposion förekommer på dryckesbägare för det mesta men även på olika kärl som används för att servera vin ur eller förvara vin i. Två delar av symposiet, hetärer och folk som dansar i *komos* förekommer på dryckesbägare vilka i sin tur användes under symposiet. Hetärer existerar också på andra bilder som exempelvis när de tillber Afrodite för fortsatt lycka med kunder men de förekommer främst på symposieavbildningar.⁵³ *Komos* har också varit en del av andra festligheter som festivaler och bröllop. Majoriteten av de här motiven är samlade på dryckesbägare som sannolikt används vid symposier. Repeteringen av motiv leder till att keramiken blir en generell avbildning.

3.3 Kottabos

De första avbildningarna av kottabos finns på rödfigurig keramik 525-500 f.Kr. Kärlformen kylix fanns redan innan den rödfiguriga keramiken infördes, så sannolikt förekom spelet kottabos, redan innan vi hittar det som motiv. Detta lämnar oss med att avbildningen av kottabos får sin start på rödfiguriga kärl. När vasmålarerna gick över ifrån svartfigurig till rödfigurig bytte man eventuellt till att avbilda mer vardagliga situationer. Ett skäl till detta skulle vara intressant är att detta kan betyda att de svartfiguriga bilderna var mer fokuserade på mytologiska och hjältesymposier. I verkligheten däremot kan festdeltagarna ha spelat

⁵⁰ Neils 2000, 208.

⁵¹ Steiner 2007, 44-46.

⁵² Steiner 2007, 41.

⁵³ Neils, 2000, 216-217.

kottabos. Dock kan detta ha börjat avbildas i rödfigurig teknik när man övergick till vardagliga avbildningar. Det skulle vara en hypotes till varför många av de svartfiguriga motiv jag mött i mina studier har varit just mytologiska motiv och hjälteavbildningar.

Det finns en kylix från 547 f.Kr. Denna kylix har en inskrift som betyder följande på engelska: *"I am a kylix with a pleasant drink dear to him who drinks the wine"*.⁵⁴ Vad som skiljer denna kylix från de andra jag har studerat är att den är äldre. Beazley har skrivit följande angående förekomsten av kylix på svartfigurig keramik:⁵⁵

"Women share the couches of the men, women play the flute and serve the wine. Couches and tables are rickly adorned; dogs, dark and white, gnaw their bones under the couches. The drinking-vessels represented are skyphoi, masoi, kantharoi; there is no kylix among them, as if the kylix were not yet regarded as indispensable to a feast."

Detta skrev han efter att ha studerat ett visst svartfigurigt kärl. Med detta påstår Beazley att kylix inte hade blivit en nödvändig del av symposiet. Att svartfiguriga avbildningar saknar kylikes är en sak som även jag har sett. Men modellen kylix har funnits samtidigt som den svartfiguriga keramiken. Detta väcker då frågan, varför har det inte avbildas? Enligt inskriften på den svartglaserade kylix har det används för att dricka vin ur och vin var vanligt på ett symposion. Ändå så avbildas det inte på svartfigurig keramik, vilket leder tillbaka till vad Beazley skrev. Kylikes var således inte nödvändiga vid denna tid. Vad var det som gjorde att kylix sedan blev så dominant? Kottabos. Kottabos är det som gör kylix unikt. Ingen annan dryckesbägare kunde mäta sig mot denna i kottabos.

Dryckesleken började avbildas på rödfigurig keramik och frågan kan då vara, uppfanns leken någorlunda samtidigt i tid? Enligt forskare uppfanns kottabos under den arkaiska tiden och den sträcker sig mellan 800-480 f.Kr. Detta är ett väldigt stort tids spann. Den klassiska kylix utvecklades 650 f.Kr. Kylix och kottabos avbildades inte på svartfigurig keramik. Den finns med i ett kottabos sammanhang mycket tidigt i rödfigurig keramik, 525-500 f.Kr. Perry skriver att under 525-480 f.Kr d.v.s. slutet på den arkaiska tiden så ökade antalet bägare som producerades.⁵⁶ Kan då kottabos ha blivit uppfunnit något decennium tidigare och detta skapat ett ökat behov av denna form av dryckesbägare.

I analysen nämns en hypotes om att kottabos scenerna kan ha varit ett beställt motiv. Vanliga etruskiska gravgåvor är dryckesbägare, spelbrickor och mat. Detta var för att den avlidne alltid skulle kunna vara aktiv på en bankett. Motiv som etruskerna skall ha gillat var mytologiskamotiv, med vilka den etruskiska eliten kunde urskilja sig. Eftersom det inte

⁵⁴ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=kylix> 19 apr -11

⁵⁵ Beazley 1951, 20.

⁵⁶ <http://www.livescience.com/9264-vino-veritas-wine-cups-history-athenian-life.html> 2 April 2011

bara var eliten som hade tillgång till keramiken så behövde de ett speciellt motiv för att kunna urskilja sig från resten. Andra motiv som etruskerna uppskattades var avbildningar på spel, där både professionella atleter tävlade men även slavar, men även vardagslivet var populärt.⁵⁷ Vilket visar på att etruskerna hade bestämt sig för vad de tyckte om och antagligen då vad som inte var lika uppskattat.

Det finns fyra teser om hur mycket etruskiska och andra Italienbaserade konsumenter kunde påverka de attiska vasemålarna och krukmakarna. Den första av de här teserna är Beazleys tes. Beazley ansåg att etruskerna och andra konsumenter från andra sidan havet inte kunde påverka vasemålarna. Han vill även gå så långt att konsumenterna helt enkelt accepterade och uppskattade det som producerades. Osbourne som delar Beazley uppfattning påstår att vasemålarna inte brydde sig om att ifrågasätta sig själva om smaken eller behovet på exportmarknaden.⁵⁸ Tesen är den äldsta och är troligen felaktig. Det finns ett antal vasemålare och krukmakare som jobbade i Aten, men deras kundbas fanns i Italien. Exempel på detta är Nicosthenesamforor.⁵⁹ Vad som gjorde Nikosthenesamforor speciella var att de var baserade på etruskiska amforor gjorda i bucchero. Skillnaden på en vanlig amfora och en nicosthenisk var att på den senare var halsen nästan lika bred som basen medan en vanlig amfora var smalare. Den som Nikosthenes tillverkade var med svartfiguriga målningar på. Forskare tror att den ska ha gjorts speciellt för att säljas i Etrurien.⁶⁰ Ett annat exempel på en vasemålare vars majoritet av verk endast har hittats utanför Grekland är Codrus-målaren. I Grekland har arkeologer funnit ett par fragment. I Etrurien har majoriteten av Codrus-målarens verk hittats.⁶¹ Vilket visar på att de attiska krukmakarna och vasemålarna har tagit hänsyn till exportmarknaden.

Den andra tesen framlagd av Arafat och Morgan påstår att det kan ha funnits två system för vasemåleriet och integrationen med kunderna, där de två kundbaserna kunde påverka vad vasemålarna producerade till dem. Aten skulle ha varit en bas och Etrurien skulle ha varit den andra.⁶² Arafats och Morgans tes skulle kunna vara sann. Eftersom vi har exempel på varor producerat i Aten för att bli sålda utomlands och som inte har lika mycket spår av i Aten. Och därav borde det finnas keramik i Aten som producerats där men inte hittats utomlands.

Den tredje tesen framlagd av Spivey säger att de atenska vaserna togs emot

⁵⁷ Avramidou 2006, 574-575

⁵⁸ Avramidou 2006, 574.

⁵⁹ Beazley 1986, 67.

⁶⁰ Cook 1992, 212.

⁶¹ Avramidou 2006, 565-567.

⁶² Avramidou 2006, 574.

bland etruskerna och de andra italienska konsumenterna för att sedan bli integrerade i deras kultur.⁶³ Spiveys tes skulle stämma över med hur etruskerna använde sig av den grekiska idén om symposion. Att de använder det dem har till hur det bäst passar dem. Vilket Smalls tes stärker.

Den fjärde tesen som Lewis lägger fram är att det mesta av den atenska vasproduktionen var starkt influerad av den etruskiska och italiska marknaden. Detta skulle inte bara gälla avmålningarna på keramiken utan även vilken sorts form som keramiken skulle ha.⁶⁴ Enligt Avramidou påstår Lewis att vasmålarerna började avbilda kvinnor i symposionscener på grund av kundtryck ifrån Etrurien. Detta gjordes för att hålla de etruskiska kunderna glada.⁶⁵ Bonfante har pekat ut att till skillnad från det atenska och korintiska samhället hade kvinnan en större frihet.⁶⁶ Varför etruskerna ville att kvinnorna skulle vara med på symposier bilder kan bero på att det skulle passa in bättre i deras kulturella värld.

3.4 Humoristiska bilder

Min slutsats från analysen tyder på att vissa bilder kan vara till för att underhålla gästerna vilket är en hypotes som flera forskare delar.

Enligt Csapo och Miller samt Hutchison skulle avbildningar kunna vara ett skämt med symposion för ett symposion. Avbildningen av hetärer som spelar kottabos skulle också kunna vara att hetärerna spelar kottabos för att avgöra vem de skulle uppvakta bland deltagarna, då det vanligtvis var deltagarna som spelade om hetärerna. En annan anledning till att det skulle kunna vara ett skämt är att det var skrattretande att kvinnor själva skulle hålla ett symposion. Dock skulle det också kunna vara en bild på ett antal hetärer som tränade på hur de skulle bete sig på ett symposion.⁶⁷

Kottabos spelades med hjälp av kylixen. Det finns dock undantag då skyphos har använts istället. I så fall måste de vara en skämtbild för att få till ett bra kast med en skyphos måste vara nästintill omöjligt. Om du har en djup bågare så blir det ju väldigt svårt om du ska få ut det sista vinet, eftersom du endast får använda höger hand och rytmiskt slänga iväg vinet. Däremot om du tar en kylix som har en mycket lägre kant så går det att lättare få ut

⁶³ Avramidou 2006, 574.

⁶⁴ Avramidou 2006, 574.

⁶⁵ Avramidou 2006, 572.

⁶⁶ Bonfante 1986, 234.

⁶⁷ Csapa & Miller 1991, 380. <http://ablemedia.com/ctcweb/showcase/symposium.html> 2 apr -11

vinet än ur bågaren. En annan förklaring är att det är just en kvinna, troligen en hetär, som spelar kottabos med en skyphos. Hetärer har blivit tränade till att spela kottabos. Men på den här bilden är det en ensam kvinna som spelar. Detta kan ha varit ett skämt för symposiet.

Enligt Steiner så användes humoristiska avbildningar på bågare och liknande vid symposier. Steiner fokuserar på att läsa vaser genom att kombinera bilden med inskrifter på vaserna och kärlen. Ett exempel som Steiner tar upp är en hetär som spelar kottabos med en kylix och har inskriften ”for you”. Vilket är motsatsen till hur det ska ha gått till vanligtvis och tolkats som en parodi av korrekt beteende.⁶⁸

I de antika verk som symposion så nämner de inte avbildningarna på olika former av keramik. I Platon nämns de olika monument som inte är i rummet, i Xenofons fall refererar de till målade och skulpterade porträtt och i Aristofanes till skulpterade reliefer. Ingen av de här tre fallen nämner kärl.⁶⁹

3.5 En jämförelse mellan symposieavbildningar på svartfigurig och rödfigurig keramik

Symposier har varit ett motiv som avbildats sedan den tidiga svartfiguriga tiden. De tidiga avbilderna av symposier är från Korinth och följdes sedan av de attiska. Då avbildades korintiska symposier och de attiska symposierna blev på så sätt influerade. För att återigen använda Beazleys citat. Det som framkommer här är att bilden av ett symposion inte har genomgått en stor förändring sedan det började. Många av de saker som Beazley beskriver levde kvar bland konsten ner i den rödfiguriga keramiken. Kvinnor som delar soffor med män, spelar instrument och serverar vin var vanligt. Det kunde vara slavar eller hetärer som var anställda för kvällen. Angående bågarna nämner han att de använde skyphos, mastos och kantharos. Kantharos är den sortens bågare som Dionysos brukades avbildas med.⁷⁰ Det beskrivs som en skål med en fot och två mycket stora handtag på varsin sida.⁷¹ Mastos har en form som ser ut som ett bröst och på grund av det går den inte att sätta ner på något bord.⁷² Och avslutningsvis: avbildades det skyphos, vilket de fortsatte med fram till och under den rödfiguriga tiden. Kylixen är dock inte inräknad på den bilden vilket Beazley tolkar som att kylixen inte är nödvändig del av festen. Det skulle vara ett bra exempel på en generell symposionavbildning. Detta är också den största skillnaden mellan svartfigurig och

⁶⁸ Steiner 2007, 244.

⁶⁹ Steiner 2007, 240.

⁷⁰ Hornblower & Stawforth 2003, 480 under ordet Dionysus.

⁷¹ <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=kantharos> 11 apr -11

⁷² <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.04.0004:id=mastos-cup> 19 april -11

rödfiguriga symposion avbildningar.

Olikheten under övergången från svartfigurigt till rödfigurigt var att symposiet kunde visas i olika miljöer t.ex. i andron, utomhus eller flyttas mellan hus. Tillskillnad från de svartfiguriga så började man nu utelämna borden bredvid sofforna. Däremot började man nu se bassänger för att tvätta fötterna i samt ställen där man kunde sätta lampor.⁷³

⁷³ Boardman 1975, 218f.

4 Sammanfattning

Rörande min första fråga om varför det mesta materialet jag har funnit har varit rödfigurigt så har jag dragit slutsatsen att där finns mer material. Svaret blir helt enkelt att vi har fler rödfiguriga kärl kvar generellt att studera än svartfiguriga.

De bägare man använder vid ett symposion på avbildningar är beroende på vilken tid och vilken teknik som använts för att avbilda. I svartfiguriga symposier har vi avbildningar av skyphos, mastos samt kantharos men vi har arkeologiska bevis för att det existerade kylikes, men de syns inte på avbildningar av kärnen i kontrast till den rödfiguriga keramiken med symposiemotiv jag såg att kylix dominerade bilderna, och därefter kom skyphos samt några horn. Detta visade på att skyphos har varit existerande genom tiden men att kylixen under det rödfiguriga blev mer avbildat sannolikt på grund av kottabos blev avbildat. Jag anser att om man under den svartfiguriga tiden hade avbildat kottabos hade det funnits avbildningar på kylix under den tiden också. Beträffande om kylix ersatte skyphosen under kvällens gång kan jag inte svara på utan att motivet med kottabos tog över och på det sättet ändrades prioriteringen på avbildningar men detta är inget som indikerar en förändring under en kväll. Hur gammalt kottabos är är väldigt osäkert, jag gör ett försök att placera det i tid med hjälp av keramik. Jag placerar kottabos till 550-540 f.Kr. eller närmare den rödfiguriga keramikens begynnelse.

En annan hypotes jag formulerar är att kottabos kan vara ett motiv som används vid export och att detta var ett motiv uppskattat i Etrurien: detta baseras på att majoriteten av mitt material kommer ifrån Etrurien och andra fyndplatser i Italien. Vilket skulle kunna leda till att materialet ger en felaktig syn. Detta skulle då kunna användas till att besvara min fråga om varför kottabos är mer avbildat än något annat tema.

Head cups är inte avbildat på något kärl som jag har studerat. Vad det kan bero på tror jag är knutet till nästa fråga: är vas målningarna generella avbildningar av ett symposion? Och på det svarar jag att jag tror att avbildningarna var generella för att fler skulle kunna relatera till dem. Om symposionavbildning var verklighetstroget eller om de baserade löst på temat anser jag att de är verklighetstroga på så sätt att de är realistiska. Däremot tror jag att det är baserat på temat symposion och därav generella avbildningar på saker som kan hända. Det finns förmodligen avbildningar baserade på händelser som har hänt på ett symposion.

5 litteratur- och källförteckning

5.1 Antika källor

Ath. Deipn. *Athenaeus of Naucratis*, Vol. 3, översatt av H. G. Bohn, London 1854

5.2 Bibliografi

- Avramidou 2006 A. Avramidou, 'Attic Vases in Etruria: Another View on the Divine Banquet Cup by the Codrus Painter', *I AJA*, vol. 110, nr. 4, 565-579.
- Beazley 1951 J. D. Beazley, *The Development of Attic Black-figure*, Cambridge University press
- Beazley & Ashmole 1961 J. D. Beazley & B. Ashmole, *Greek sculpture and painting*, Cambridge University press
- Boardman 1975 J. Boardman, *Athenian Red figure vases*, Thames and Hudson
- Boardman 1990 J. Boardman, 'Symposion furniture', i O. Murray, *Symptotica, a Symposium on the Symposion*, Carendon press Oxford, 122-134.
- Bonfante 1986 L. Bonfante, 'Daily life and afterlife', *Etruscan Life and Afterlife, a Handbook of Etruscan studies*, Redigerad av L. Bonfante, 232-238.
- Cook 1992 R. M. Cook, *Greek painted Pottery*, Routledge.
- Csapo & Miller 1991 E. Csapo & M. C. Miller, 'The "Kottabos-Toast" and an Inscribed Red-Figured Cup', *Hesperia* no. 3, 1991, 367-382.
- Dunbabin 2003 K. M. D. Dunbabin, *The Roman Banquet, Images of Conviviality*, Cambridge University press.
- Fehr 1990 B. Fehr, 'Entertainers at the *Symposion*: The *Akletoi* in the Archaic period', i O. Murray, *Symptotica, a Symposium on the Symposion*, 185-195.
- Garnsey 1999 P. Garnsey, *Food and society in Classical Antiquity*, Cambridge University press.
- Goodhill 1991 S. Goodhill, *The Poet's voice: Essays on Poetics and Greek literature*, Cambridge University press
- OCD 2003 *The Oxford Classical Dictionary*, redigerad av S. Hornblower & A. Spawforth, Oxford

- Kurke 1999 L. Kurke, *Coins, Bodies, Games, and Gold The Politics of Meaning in Archaic Greece*, Princeton University Press.
- Murray 1990 O. Murray, 'Symptotic history', i O. Murray, *Sympotica, a Symposium on the Symposion*, Carendon press Oxford, 3-13.
- Neils 2000 J. Neils, 'Others within the other: an intimate look at Heitairai and Maenads', I B. Cohen, *Not the Classical Ideal*, Koninklijke Brill NV, Leiden, 203-226.
- Rathje 1990 A. Rathje, 'The Adoption of the Homeric Banquet In Central Italy in the Orientalizing Period', I O. Murray, *Sympotica, a Symposium on the Symposion*, Carendon press Oxford, 281-288.
- Rathje 1994 A. Rathje, 'Banquet and Ideology: Some New Considerations About Banqueting at Poggio Civitate', I R. D. De Puma & J. P. Small, *Murlo and the Etruscan, Art and Society in Ancient Etruria*, Wisconsin Press, 95-100.
- Seltman 1957 P. Seltman, *Wine in the Ancient World*, Routledge & Kegan Paul Ltd, London.
- Small 1994 J.P. Small, 'Eat, Drink and Be Merry: Etruscan Banquets', , I R. D. De Puma & J. P. Small, *Murlo and the Etruscan, Art and Society in Ancient Etruria*, Wisconsin Press, 85-95.
- Sparkes 1996 B. A. Sparkes, *The Red and the Black*, Routledge.
- Steiner 2007 A. Steiner, *Reading Greek Vases*, Cambridge university press.
- Vickers 1974 M. Vickers, 'A Kottabos cup in Oxford', *AJA* no 2, 1974, 158.
- Wikander & Wikander 2006 C. Wikander & Ö. Wikander, *Antikens Historia, Europa i Vardande*, Elanders Falköping.

5.3 Internetkällor

<http://www.historytoday.com/>

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>

<http://www.livescience.com/>

<http://ablemedia.com/>

<http://www.english.imjnet.org.il/HTMLs/Home.aspx>

<http://www.users.globalnet.co.uk/~loxias/index.htm>

<http://ancienthistory.about.com>

<http://www.ne.se>

<http://www.livius.org>

6 Bildförteckning för tabellen

Det första är kärlets nummer på Corpus Vasorum Antiquorum sökmotor. Det andra är stad, museum och inventarienummer. Undantag förekommer då vissa bilder är hämtade från böcker.

1. 213698, Altenburg, Staatliches Lindenau-Museum: 325
2. 201088, Paris, Musee du Louvre, CA1585
3. 204352, Boston (MA), Museum of Fine Arts, 01.8034
4. 203647, Paris, Musée du Louvre, G 133
5. 203844, Berlin, Antikensammlung, F2298
6. 212581, New York (NY), Metropolitan Museum: 1993.11.5
7. 7537, Richmond (VA), Museum of Fine Arts, 79.100
8. 1926, Hannover, Kestner Museum, 1966.99
9. 204579, Toronto, Royal Ontario Museum, 357
10. 202723, London, British Museum, E161
11. 203844, Berlin, Antikensammlung, F2298
12. 214796, Harrow, School Museum, 65
13. 203727, Vienna, Kunsthistorisches Museum, 1919
14. Oswyn Murray, *Sympotica, a Symposium on the Symposium*, plate 18a
15. 1926, Hannover, Kestner Museum, 1966.99
16. Toledo Museum of Art, 1964.126
17. 203647, Paris, Musée du Louvre, G 133
18. Oswyn Murray, *Sympotica, a Symposium on the Symposium*, plate 11b
19. 200071, Paris, Musee du Louvre, G30
20. R.M. Cook, *Greek Painted Pottery*, plate 40
21. R.M. Cook, *Greek Painted Pottery*, plate 38
22. Ann, Steiner *Reading Greek Vases*, figure 7.24
23. London, British Museum, GR 1848.6-19.7
24. 217401, Basel, Antikenmuseum und Sammlung Ludwig: BS489
25. 204623, London, British Museum, 1836.2-24.212
26. 210038, Palermo, Mus. Arch. Regionale, 1479
27. 217468, Madrid, Museo Arqueologico Nacional, 11020
28. Malibu, The J. Paul Getty Museum, 82.AE.14
29. 204352, Boston, Museum of Fine Arts, 01.8034
30. 204352, Boston, Museum of Fine Arts, 01.8034

31. 10716, Paris, Musee du Louvre, G484
32. 203728, Paris, Musée du Louvre, G 135
33. 203647, Paris, Musée du Louvre, G 133
34. Paris, Musée du Louvre, G 355
35. 203844, Berlin, Antikenmuseen, F 2298
36. Würzburg L 507
37. 200078, St. Petersburg, State Hermitage Museum, 644
38. 212581, New York (NY), Metropolitan Museum: 1993.11.5
39. 30465, Amsterdam, Allard Pierson Museum, 2260
40. 200999, Manchester, City Art Gallery & Museum, AA24
41. 201003, Paris, Musee du Louvre, G140
42. 201014, Athens, Theodoracopoulos, XXXX201014
43. 202932, Paris, Musee du Louvre, G114
44. 203651, Perugia, Museo Civico, XXXX0.3651
45. 201794, New York (NY), Metropolitan Museum, 56.171.62
46. 202209, Pompeii, Museo, 225.4
47. 202758, Bryn Mawr (PA), Bryn Mawr College, P247
48. 200443, Madrid, Museo Arqueologico Nacional: L151
49. 205046, Vatican City, Museo Gregoriano Etrusco Vaticano, 16561
50. 202756, London, British Museum, E795
51. 204353, Cambridge, Fitzwilliam Museum
52. 203343, Florence, Museo Archeologico Etrusco, 6B43
53. 7537, Richmond (VA), Museum of Fine Arts, 79.100
54. 203241, Basel, H. Cahn, HC116
55. 203574, London, Market, Christie's, XXXX0.3574
56. 200946, Adria, Museo Archeologico Nazionale, 22171
57. 200211, Vatican City, Museo Gregoriano Etrusco Vaticano, 16579
58. 202408, Rome, Mus. Naz. Etrusco di Villa Giulia, 25004
59. 202756, London, British Museum, E795
60. 203574, London, Market, Christie's, XXXX0.3574
61. 10738, Copenhagen, National Museum, ABC1014
62. 201003, Paris, Musee du Louvre, G140
63. 201003, Paris, Musee du Louvre, G140

64. 204352, Boston (MA), Museum of Fine Arts, 01.8034
65. 202756, London, British Museum, E795
66. 203491, Munich, Antikensammlungen, 2635
67. 205046, Vatican City, Museo Gregoriano Etrusco Vaticano, 16561
68. 202084, Bonn, Akademisches Kunstmuseum, 315
69. 202643, Ferrara, Museo Nazionale di Spina, 2812
70. 202756, London, British Museum, E795
71. 203576, Leipzig, Antikenmuseum d. Universität Leipzig, XXXX203576
72. 204623, London, British Museum, 1836.2-24.212
73. 4704, Karlsruhe, Badisches Landesmuseum, 70.395
74. Oswyn Murray, *Symptica, a Symposium on the Symposion*, plate 11a
75. Oswyn Murray, *Symptica, a Symposium on the Symposion*, plate 16a
76. 205099, Florence, Museo Archeologico Etrusco, 3922
77. 201028, Florence, Museo Archeologico Etrusco, PD248
78. 204353, Cambridge, Fitzwilliam Museum
79. Ann Steiner, *Reading Greek Vases*, figure 11.1a
80. 204623, London, British Museum, 1836.2-24.212
81. 205099, Florence, Museo Archeologico Etrusco, 3922
82. 213353, Cambridge (MA), Harvard Univ., Arthur M. Sackler Mus, 1960.350
83. Wilhelm Richter, *Die Spiele der Griechen und Römer* (1887), p, 100
84. 211438, Basel, Antikenmuseum und Sammlung Ludwig, KA415
85. 211438, Basel, Antikenmuseum und Sammlung Ludwig, KA415
86. 204607, Seattle (WA), Art Museum, 20.35
87. 212175, New York (NY), Metropolitan Museum, 57.12.21
88. 275637, Brussels, Musees Royaux, R329
89. Ann Steiner, *Reading Greek Vases*, figure 11.1 b
90. Oswyn Murray, *Symptica, a Symposium on the Symposion* plate 18b
91. Oswyn Murray, *Symptica, a Symposium on the Symposion*, plate 18a
92. Oswyn Murray, *Symptica, a Symposium on the Symposion*, plate 19b
93. 216736, Bryn Mawr (PA), Bryn Mawr College, P95
94. 203254, Munich, Antikensammlungen, 2636
95. 203717, Philadelphia (PA), University of Pennsylvania, 149897
96. Paris, Musée du Louvre, E 635

97. 305599, Oxford (MS), Robinson Collection: XXXX305599
98. Oswyn Murray, *Symptotica, a Symposium on the Symposion*, plate 10a
99. 7074, Basel, Antikenmuseum und Sammlung Ludwig: Z359
100. 340212, Athens, National Museum, 14906
101. 46491, Athens, National Museum, 996
- Etruskisk fris, 475 BC. Paestum National Museum, Italy.

7 Tabell

Nummer/kriterier	Kottabos	Kylix (1-0)	Dryckeshögare (0-1)	Man/mån	Kvinna/or	Antal människor	Unga/gamla människor	Musiker	Dricker	Antal högare sammanlagt	Deltagare	Med/utan	Slav/ar	Djur	Röd/svart	Datering	Kärl	
	1	x	x		2	1	3	20	1	1 (1-0)	2	1 1			1	röd	475-425	krater
	2	x	x	x	1		1	10		2 (1-1)	2					röd		kylix
	3	x	x	x	2		2	10		2 (1-1)	2	2 1				röd	490-470	kylix
	4		x	x	3		3	20	1	3 (1-2)	3					röd	500-480	kylix
	5	x	x	x	5		5	14	1	1 4 (3-1)	5	4 1				röd	490	kylix
	6		x	x	1	1	2	20	1	1 (0-1)	1	10		1		röd	500-450	kylix
	7	x	x	x	5		5	14	1	3 (1-2)	5	3 2				röd	500-450	Head cup
	8	x	x	x	3		3	30		5 (2-3)	3	3 0				röd	500-450	kopp
	9	x	x	x	1		1	10		2 (1-1)	1					röd	500-450	cup b
	10	x	x	x	3		3	20		2 (1-1)	3	2 1				röd	500-450	hydria
	11			x	5		5	05		3 (0-3 skål)	5	3 2				röd	490	kylix
	12	x	x		3		3	30	1	2 (2-0)	3	2 1				röd	475-425	krater
	13	x	x		1		1	10		2 (2-0)	1					röd	500-450	kylix
	14		x	x	5		5	30	1	3 (1-2)	5	2 3				röd	500-450	kylix
	15	x	x		3		3	30		3 (1-0)	3	2 1				röd	500-450	cup b
	16			x	5		5	23	2	1 (0-1)	5	1 4				röd	480	kylix
	17			x	3		3	20	1	1 (0-1)	3	1 2				röd	500-480	kylix
	18		x		3	2	5	50	2	2 (1-1)	2	2 3		1		röd	500-450	kylix
	19	x	x		1		1	10		1 (1-0)	1					röd	525-500	amfora
	Kvinna 20			x	1		1	10		1 (0-1)		10		1		röd	500-490	fragment kylix
	Gudabild? 21		x	x	1	1	2	20		2 (1-1)	1	10 en på bordet		1		röd	520	amfora
	22		x		6		6	15	2	3 (3-0)	6	3 3				röd	510-500	krater
	23			x	1	1	2	10	1	1 (0-1)	1	på bord		1		röd	500-450	kylix
	24			x	2		2	20	1	1 (0-1)	2	10				röd	500-450	kylix
	25	x	x	x	5		5	40		6 (3-3)	4	2 2				röd	480	kylix
	26	x	x		1		1	10		1 (1-0)	1					röd	500-450	kylix
	27	x	x		4	1	5	40	1	2 (2-0)	4	2 3		1		röd	420	krater
	kvinnor 28	x		x		1	1	10		1 (0-1)				1		röd	500	högare
	29	x	x		3		3	20	1	3 (3-0)	3	2 1				röd	490-470	kylix
	30	x	x	x	4		4	20		4 (3-1)	2	2 2		2		röd	490-470	kylix
	31	x	x		3		3	12		1 (1-0)	3	1 2				röd	450-400	krater
	32		x		1	1	2	01	1	1 (1-0)	1	på bord		1		röd	500-480	kylix
	33		x		1		1	10		1 (1-0)						röd	500-480	kylix
	hund 34		x		4		4	12	1	2 (2-0)	3	2 0		1	1 hund	röd	475-465	krater
	35	x	x	x	5		5	14	1	1 4 (2-1)	5	3 2				röd	490	kylix
	36		x	x	3		3	12	2	2 (1-1)	3	2 1				röd	500-450	amfora
	kvinnor 37	x	x	x		3	3	30	1	1 4 (2-2)		2 1		3		röd	510	psykter
	Horn 38		x	x	2	1	2	20	1	2 (1-1 horn)	1	2 0		1		röd	500-450	kylix
	svärbedömd 39	x	x		1		1	-		1 (1-0)	1					röd	500-450	kylix fragment
	40	x	x		1		1	10	1	1 (1-0)	1					röd	525-475	kylix
	41	x	x		2		2	20		1 (1-0)	2					röd	525-475	kylix fragment
	42	x	x		1		1	10		2 (2-0)	1					röd	525-475	kylix
	43	x	x		2	1	3	02		1 (1-0)	2	1 2		1		röd	500-450	stannos
	44	x	x		1		1	10		1 (1-0)	1					röd	500-450	kylix
	45	x	x		1		1	01		2 (2-0)	1					röd	525-475	cup
	46	x	x		2		2	20		2 (2-0)	2					röd	500-450	krater
	svärbedömd 47	x	x		1		1	-		1 (1-0)	1					röd	500-450	fragment
	Kvinnor 48		x	x		2	2	20	1	2 (1-1)	-	1 0		2		röd	525-475	kylix
	49	x	x		3		3	03	1	1 3 (3-0)	3	2 1				röd	500-450	högare
	50		x		1		1	02		1 (1-0)	1					röd	500-450	rhyton
	51	x	x		4	1	5	04	1	1 3 (3-0)	4	2 3		1		röd	500-450	kylix
	svärbedömd/skep 52		x	x		1	1	-		1 (1-0)				1		röd	500-450	kylix fragment
	högaren 53	x	x	x	2		2	02		2 (1-1)	2					röd	500-450	Rhyton
	svärbedömd 54	x	x		1	1	2	10	1	1 (1-0)	1	1 1		1		röd	500-450	kylix
	55	x	x		1		1	10		1 (1-0)	1					röd	500-450	kylix
	56	x	x		1		1	02		2 (2-0)	1					röd	525-475	kylix fragment
	57	x	x		1	1	2	01	1	1 (1-0)	1	1 1		1		röd	550-500	kylix
	58	x	x		1		1	10		1 (1-0)	1					röd	500-450	krater
	59	x	x		3		3	02		2 (2-0)	2	2 1				röd	500-450	hydria

Nummer/kriterier	Kottabos	Kylix (1-0)	Dryckesbigare (0-1)	Man/män	Kvinna/or	Antal människor	Unga/gamla människor	Musiker	Dricker	Antal bigare sammanlagt	Deltagare	Med/utan	Slav/ar	Djur	Röd/svart	Datering	Kärl
60	x	x		3		3	1/2			4 (4-0)	2		1		röd	500-450	kylix
kvinnan 61	x	x			1	1	1/0			1 (1-0)			1		röd	525-475	mugg
62	x	x		2		2	2/0	1		2 (2-0)	2				röd	525-475	kylix fragment
63	x	x		1		1	1/0			2 (2-0)	1				röd	525-475	kylix fragment
64	x	x		3		3	2/1	1		3 (3-0)	3	2/1			röd	500-450	kylix fragment
65	x	x		2		2	0/2			2 (2-0)	2				röd	500-450	kylix
66	x	x		2		2	1/0			2 (1-0)	2				röd	500-450	kylix
67		x		3	1	4	1/2	2		2 (2-0)	2	2/2	2		röd	500-450	kylix
68	x	x		1		1	1/0			1 (1-0)	1				röd	525-475	kylix
69	x	x		2	1	3	0/2	2		2 (1-1)	1	1/2	2		röd	500-450	krater
bigaren 70	x	x		2		2	0/2			2 (2-0)	2				röd	500-450	Rhyta
71	x	x		2		2	1/0			1 (1-0)	1	1/1	1		röd	500-450	kylix fragment
72	x	x	x	5		5	4/1			6 (3-3)	5	3/3			röd	500-450	kylix
73	x	x		6		6	1/0	1	2	4 (4-0)	5	3/3	1		röd	500-450	kylix
74		x	x	2	3	5	0/5	2		2 (1-1)	2	2/3	3		röd	500-450	kylix
75	x	x	x	4	3	7	2/1			2 (1-1)	3	2/5	4		röd	500-450	kylix
76	x	x		5		5	3/2	1		3 (3-0)	3	3/0	2		röd	500-450	kylix
77	x	x		1		1	1/0			1 (1-0)	1				röd	525-475	kylix
78		x		4		4	0/4			3 (3-0)	4	3/1			röd	500-450	kylix
79		x		5		5	2/3			3 (3-0)	3	3/2	2		röd	500-450	kylix
80	x	x	x	3		3	3/0			3 (1-2)	2	2/0	1		röd	500-450	kylix
81	x	x		5		5	3/2			3 (3-0)	3	3/0	2		röd	500-450	kylix
82	x	x			1	2	1/0			2 (2-0)		1/0	1		röd	500-450	tallrik
83	x	x		2		2	2/0			1 (1-0)	1	1/1	1		röd	500-400	upphällare
84			x	4		4	3/1			1 (0-1)	3	1/3	1		röd	490-470	kylix
85	x	x		2	2	4	0/2			3 (3-0)	2	3/1	2		röd	500-450	kylix
86	x	x	x	2		2	2/0			4 (2-2)	2	2/0			röd	500-450	kylix
87	x	x		3		3	3/0			4 (4-0)		4/0			röd	475-425	kylix
88	x	x	x	1		1	0/1			2 (1-1)	1	1/0			röd	525-475	kylix
89		x		4		4	1/3			3 (3-0)	3	3/0	1		röd	480-470	kylix
90		x		5		5	5/0	1		2 (2-0)	5	2/3			röd	500-450	kylix
91		x		4		4	3/0			4 (4-0)	4				röd	500-450	kylix
horn 92			x	6		6	4/2			1 (0-2 horn)	6	2/4			röd	500-450	kylix
93	x	x		1		1	1/0			1 (1-0)	1	1/0			röd	500-450	Tallrik
kvinnan 94	x	x			1	1	1/0			1 (1-0)			1		röd	525-475	kylix
95	x	x		1		1	1/0			2 (2-0)	1				röd	500-450	kylix fragment
96			x	6	1	7				6 (0-6)	6	6/1	1	hund 3	svart	650	krater
Gudabild 97			x	1	1	2	1/1	1		1 (0-1)	1	1/0		Hund 1	svart	525-475	oinochoe
gudabild 98			x	1	1	2				1 (0-1)	2	1/1		lejon 1	svart	525-475	amfora
horn 99			x	2		3				1 (0-1 horn)	3	1/2			svart	525-475	Amfora
100			x	1	2	3	2/1	1		1 (0-1)	1	1/2	2		svart	550-400	skyphos
Horn 101			x	5	2	7	4/3	1		2 (0-2 horn)	3	2/5	4	Hund 1	svart	600-550	amfora

8 Bilder

8.1 Bilder i texten

Fig 1 Kylix, se 35 i bildförteckningen av tabellen

Fig 2 Skyphos, se 100 i bildförteckningen av tabellen

Fig 3 Kylix, se 38 i bildförteckningen av tabellen

Fig 4 Head cup, se 53 i bildförteckningen av tabellen

Fig 5 Kylix, se 3 i bildförteckningen av tabellen

Fig 6 Oinochoe, se 83 i bildförteckningen av tabellen

Fig 7 etruskisk fris, 475 BC. Paestum National Museum, Italy.

Fig 8 kylix, se 73 i bildförteckningen av tabellen

Fig 9 kylix se 54 i bildförteckningen av tabellen

Fig 10 Psykter, se 37 i bildförteckningen av tabellen

Fig 11 kylix, se 28 i bildförteckningen av tabellen